

44%-a támogatja az unió kibővülését; a tagjelölt országok közül pedig Magyarország áll az első helyen: 53% szeretné hazánkat látni elsőként az EU-országok között, 49%-kal Lengyelország, majd 48%-kal Csehország követ minket. – A ref.)

A mikroadatokhoz való hozzáférés

A megkötések és az adatvédelemre vonatkozó jogszabályok nemzeti különbségei miatt mind a mai napig nehézkes a harmonizált mikroadatokhoz való kutatói hozzáférés. Ha egy kutató ma összehasonlító kutatást kíván végezni, az adatokat egyenként kell begyűjtenie az egyes nemzeti irodákból, holott a szükséges adatok már össze vannak gyűjtve, s harmonizálva vannak az Eurostat központi irodájában. Szükséges lenne tehát, hogy a kutatók közvetlenül hozzáférhessenek az Eurostat mikroadataihoz, még inkább, hogy az adatok védelmének és a hozzáférésnek a nemzeti jogszabályai szabványosítva legyenek.

Adatterjesztési modellek

Az információs technika fejlődése eredményeképpen az adatok elosztásának, terjesztésének számos modellje jött létre:

Luxemburgi Jövedelemfelmérés (Luxembourg Income Study = LIS)

A LIS modell célja a hivatalos nemzeti statisztikai adatokat nemzetek feletti adatbázisba rendezni. A 25 országból származó háztartási jövedelmi adatokat egy központi adatbázisban összesítették, amelyet adatvédelmi okokból egy luxemburgi szerveren tárolnak, s a regisztrált kutatók elektronikus leveleken kaphatnak belőle adatokat.

Nemzeti Választási Eredmények Összehasonlító Információs Rendszere (Information System on Comparative National Election Studies = ICONES)

Az 1990-es évek elején a kölni Zentralarchiv hozta létre a nemzeti választások adatbázisát,

amelynek célja, hogy alapot biztosítson az európai összehasonlító kutatásokhoz. Tartalma az adathalmazok leírásától a bibliográfiákon keresztül grafikonokig, táblázatokig, eredeti kérdőívekig, fordítási, értelmezési információkig terjed. Az első, egyfelhasználós változatát 1992-ben adták közre. A jövőbeni tervek között az adathalmazok integrálása, hálózatba szervezése szerepel.

Szociális Változások Menedzsmentje (Management of Social Transformations = MOST)

Az UNESCO kutatási programja a következő területekre összpontosít: multikulturális és multi-etnikai társadalmak menedzsmentje; gyors szociális változásokat mutató városok; a globális gazdasági, technológiai és környezeti változások helyi és regionális hatásai. A modell mindazt az információt szolgáltatja, ami egy adathalmaz kiválasztásához, értelmezéséhez, lokalizálásához szükséges. A felhasználó közvetlenül és közvetetten is hozzáférhet az adatokhoz.

A NESTAR projekt

1995-ben három CESSDA-tag (brit, norvég és dán) elindította a NESTAR programot, amelynek célja, hogy létrehozson egy hálózati környezetet, amely:

- integrált, de lokálisan menedzselt európai katalógusa a társadalomtudományi adatgyűjteményeknek;
- eszközöket ajánl az adatközpontok böngészéséhez;
- adatelemző rendszert ajánl.

Az Európai Bizottság támogatásával a program már jelentős előrelépést ért el.

/HEEMSKERK, H.–MARKS, A.: The European social science database. = International Symposium on Data Archiving at Fukuoka Keizai Chosa-kyokai, Japan, October 14th 1996. 17 p./

(Korény Ágnes)

Az online adatbázisok mint fordítási segédeszközök

Többnyire megfelelnek arról, hogy a nyilvánosan hozzáférhető, többnyelvű bibliográfiai adatbázisok a fordítói munka hasznos segédeszközei lehetnek, holott terminológiai szempontból való hasznosításuk nagyon is kézenfekvő. Ugyanis

- nagy tömegű szöveges információt tartalmaznak,
- a bennük lévő információ terminológiai szempontból strukturált,

- a legfrissebb szakkifejezések fordulnak elő bennük,
- anyaguk egy részét nehezen hozzáférhető dokumentumokból merítik,
- a szakkifejezések gyakran szöveggörnyezetben szerepelnek.

Ezek a jellegzetességek többnyire hiányoznak a szótárakból vagy terminológiai segédletekből, pedig a szöveg megértéshez és a fordításhoz nagyon is szükségesek.

E feltételezés bizonyítására a következő vizsgálatok történtek:

- a többnyelvűség szempontjából a világon szerte rendelkezésre álló, vezető adatbázisok értékelése a különféle szakterületeken, hogy kiválaszthatjuk közülük a terminológiai szempontból is hasznosíthatókat;
- az adatbázisok többnyelvű struktúrájára alapozva visszakeresési stratégiák ismertetése a különféle nyelvközi feladatok céljára, s három feladattípus megoldására kísérleti keresések bemutatása;
- összehasonlítóképpen ugyanezeknek a feladatoknak a megoldása az EU terminológiai adatbázisa (Eurodicautom) segítségével;
- az eredmények összevetése tartalmilag és a ráfordított költségek szempontjából is.

A többnyelvű feladatokat hivatásszerűen végzők az alábbi öt szituációban találhatják magukat:

- aktuális dokumentumok keresése a kiinduló és célnyelven azzal a szándékkal, hogy megismerkedjenek a témával és szakterminológiájával;
- szakkifejezések megkeresése a célnyelven;
- szavak és kifejezések keresése szövegösszefüggésben a célnyelven a hiteles használat megállapítása végett;
- a fordítások minőségének ellenőrzése;
- terminológiai feladatok ellátása (tezauruszok, szakszótárak stb. összeállítása).

Ebben a megközelítésben került sor a két nagy adatbázis-szolgáltatóközpont (European Space Agency – Information Retrieval Service, Scientific and Technical Information Network) értékelésére. Nem meglepő, hogy az angol nyelv dominanciája állapítható meg. Az adatbázisok csoportosítása aszerint történt, hogy a tételek csak angol nyelven készülnek-e (a más nyelvű anyagot angolul kivonatolják és indexelik), az angol címfordítás mellett a címeket eredeti nyelven is közlik-e, a címeket az eredeti nyelv mellett angolul és további nyelveken is közlik-e, a deskriptorok több mint egy nyelven készülnek-e (többnyelvű online tezauruszok), rövid referátumokat adnak-e több mint egy nyelven, alkalmazzák-e a CAS kémiai anyagok regisztrációs számát.

A megfelelő szakkifejezés megtalálására három kísérleti keresési stratégia szolgált:

- a nem angol (adott esetben német) szakkifejezés angol megfelelőjének megkeresésére;
- az angol szakkifejezés nem angol (adott esetben német) megfelelőjének megkeresésére;
- egy kevésbé ismert, nagyon speciális angol szakzsargon-kifejezés eddigi fordításainak feltalálására.

A keresési stratégia bemutatását és az eredmények ismertetését a költségek és a felhasznált idő adatai követik. A végkövetkeztetéseket követőképpen lehet összefoglalni.

Nehéz általában megítélni a bibliográfiai online adatbázisok terminológiai célokra való hasznosíthatóságát. Nagyon megbízhatóak a megtalált szakkifejezések (a kifejezés általában szöveggörnyezetben jelenik meg, és több dokumentumhoz is hozzá van rendelve). Különösen hasznos az online adatbázisokat igénybe venni, ha egy nehéz terminológiai problémát hagyományos eszközökkel nem lehet megoldani. Nagyobb terjedelmű fordítások és terminológiai feladatok esetén előnyös lehet segítségükkel szövegpéldákat gyűjteni a kiindulási és a célnyelvből. Sokat jelent, hogy lehetővé teszik a szakkifejezések szintaktikai és szemantikai megvizsgálását különféle szöveggörnyezetekben.

A lehetséges hátrányok közé kell sorolni, hogy használhatóságuk erősen függ a szakterülettől és a használt nyelvtől, időbe kerül a megfelelő adatbázisok kiválasztása (a többnyelvűség mértékét nem lehet mindig könnyen megállapítani), a keresőnyelv megtanulása a használó számára időrabló lehet, s a költségek erősen változnak az adatbázistól függően.

/LUTES, B.: Online-Datenbanken als Übersetzungshilfe? Multilinguale Terminologiesuche in bibliographischen Datenbanken. = nfd Information – Wissenschaft und Praxis, 49. köt. 1. sz. 1998. p. 11–24./

(Papp István)

Bonyodalmak a cseh és a szlovák könyvtári törvény létrejötte körül

A „bársonyos forradalom” utáni, még egységes Csehszlovákiában csakhamar olyan könyvtári törvényjavaslat készült, amely könyvtári-információs „nagykoalíciót” helyezett kilátásba. Ez a terv az azonban nem jutott el még tárcaegyeztetésre sem, nemhogy a törvényhozás előkészítő fórumaira.

Amikor a csehek és a szlovákok állama nemzeti összetevőire hasadt, a cseh könyvtárosok és informatikusok egyesülete belátta: nincs esély még az imént említett „nagykoalíciós” elképzelésnél jóval szerényebb elképzelés törvényé érelésére sem, minthogy a törvényhozás a kapitalizálódás stratégiai jelentőségű törvényeinek meghozásával van elfoglalva.